

Kansallinen Kokoomus rp.

Puoluehallitus 23.3.1999

KOULUTUSPOLIITTINEN TOIMENPIDEOHJELMA

- * Johdanto
- * Peruskoulu
- * Lukiot
- * Ammatillinen ja ammattikorkeakoulutus
- * Ammatillinen koulutus
- * Ammattikorkeakoulut
- * Yliopistot
- * Vapaa sivistystyö

JOHDANTO

Haasteenamme on edetä tiedosta ymmärrykseen ja osaamiseen:

Menestyäksemme meidän on oltava edelläkävijöitä - yhdessä intohimoisesti

Muutos teollisuusyhteiskunnasta tietoyhteiskunnan kautta osaamisen ja ymmärryksen yhteiskuntaan on haaste yksilöille ja yhteisöille. Toivottaviin tuloksiin pääsemme vain määrätietoisien uurastuksen avulla. Yhteiskunnan tehtävänä on tasa-arvoisten edellytysten ja oppimiseen innostavan henkisen ilmapiirin luominen. Lähtökohtana on se, että jokaisen on rakennettava sivistyksellinen perustansa omaehtoisesti niin vahvaksi, että hän kykenee jatkuvasti uudistumaan eteen tulevien yhteiskunnallisten, ammatillisten ja yksilöllisten elämäntilanteiden muutosten myötä.

Kansallisen Kokoomuspuolueen perustavassa kokouksessa hyväksytyssä puolueohjelmassa, 80 vuotta sitten, vaadimme että "Voimakkain keinoin on toimittava kansan, erittäin lasten ja nuorison kasvattamiseksi siveellisyyteen ja sivistykseen. Oppivelvollisuus on ensi tilassa säädettävä ja niin pian kuin mahdollista toteutettava pohjaksi laajennetulle yleiselle kansalaissivistykselle." Suomalaisen yhteiskunnan johtotähdeksi on nostettava sivistys ja kaikkien kansalaistemme vahva henkinen osaaminen. Suomi on määrätietoisien teknologisen tutkimus- ja kehitystoiminnan ja EU-jäsenyyden tuloksena noussut maailman eturiviin ja kansainvälisen huomion kohteeksi. Meidän on oltava edelläkävijöitä ja investoitava tulevaisuuteen - mahdollisuutemme ovat rajattomat.

Sivistys ja sivistyneisyys merkitsevät kansalaisten ja koko yhteiskunnan laaja-alaista ja samalla syvällistä toiminnan laatua. Sivistys on yksilön ymmärrystä ja taitoa, joiden avulla hän kykenee jatkuvasti uusiin saavutuksiin. Se on taipumusten ja toimintatapojen sekä hallinnassa olevien tietojen hyödyntämistä itsensä ja muiden hyväksi. Sivistys ja kulttuurin tuntemus antavat ihmiselle mahdollisuuden jäsentää paikkaansa elämässä. Yksilön motivoituneisuus ja onnellisuus on myös hyvän yhteiskunnan rakentamisen edellytys.

Yhteiskunnan tehtävänä on edellytysten luominen kansalaisten sivistymiselle ylläpitämällä ja kehittämällä osaamisen perustana olevaa henkistä ja teknologista infrastruktuuria. Yksilöiden sivistys edellyttää kuitenkin sivistyksellisten peruspalvelujen lisäksi halua itsensä kehittämiseen.

Yksilö on ensisijaisesti itse vastuussa sivistymisestään. Ihmisen on pyrittävä oman luovuuden, innovatiivisuuden sekä tietojen ja taitojen jatkuvaan parantamiseen. Tähän päästään parhaiten yhdessäoppimisen avulla. Oppimisen ilo ratkaisee - se synnyttää oppimisen intohimon ja ylläpitää sen liekkiä. Kukaan ei voi oppia toisen puolesta, mutta toisten kanssa oppiminen on usein mielekkäämpää ja luovempaa kuin yksin oppiminen.

Oppimiskyky ja muut elämässä menestymisen perusteet kehittyvät kaikkein voimakkaimmin ensimmäisten elinvuosien aikana. Kasvatuksen merkitystä on korostettava nykyistä voimakkaammin. Lasten käyttäytymistottumusten muokkautumisessa vanhempien sekä muiden aikuisten, nuorten ja lasten vaikutus on merkittävä. Kasvatuksessa ja oppimisessa arvot ja asenteet vaikuttavat olennaisesti. Terve ja innostava avoin ilmapiiri sekä luottamukseen ja vastuunkantoon perustuva yhteisöllisyys on tärkeä niin perheen, muiden yhteisöjen kuin koko yhteiskunnankin toiminnassa.

Vastaako suomalainen yhteiskunta sivistyksellisiin haasteisiin? Vastaa, mutta vain osittain. Kansainvälisen huipputason saavuttaminen vaatii vielä työtä. Intohippo oppia ja halu menestyä voidaan luontevasti nostaa kansallisiksi ominaisuuksiksi, jotka ohjaavat opiskelua ja työssä kehittymistä.

Pienelle lapselle luonteenomainen innostus kaikkeen uuteen on perusta, jonka tulisi koulussa puhjeta oppimisen intohimoksi. Luovuuden ja innovatiivisuuden on yhä leimallisemmin kuvattava suomalaista koulutusjärjestelmää. Opetuksessa, oppimisessa ja tutkimustoiminnassa tavoitteemme on asetettava korkealle.

Tieto- ja viestintäteknikka sekä verkostoituminen ovat tulevana vuosina kiinteä osa opetusta ja oppimista. Opettajat tarvitsevat lisää tietoyhteiskunnan taitoja. Työyhteisöjen on investoitava työntekijöidensä ammatilliseen osaamiseen, työprosessien yhteisölliseen kehittämiseen ja henkiseen pääomaan. Täydennysopinnot ovat osa jokaisen yksilön ja yhteisön määrätietoista kehittymistä.

Ihmisen kulloinenkin elämänvaihe on entistä määrätietoisemmin otettava huomioon koulutustarjonnassa. Ihminen oppii jatkuvasti kaikkialla, etenkin työelämässä, ja perinteisen koulutuksen luonne muuttuu. Yhä suurempi osa tietojen ja taitojen hankinnasta ja omaksumisesta tapahtuu virallisen koulutusjärjestelmämme ulkopuolella. Tietoyhteiskunnassa korostuu tiedon ja erityisesti hyviksi havaittujen käytäntöjen levittäminen sekä kyky valita olennainen tietoaines ja arvioida sen luotettavuus.

Uuden oppimiskulttuurin perusteet ja linjaukset

Eduskunta ja valtioneuvosto ovat vahvistaneet elinikäisen oppimisen Suomen kansalliseksi strategiaksi. Elinikäinen oppiminen merkitsee oikeutta moniarvoiseen ja yksilölliseen sivistykseen sekä tasa-arvoista mahdollisuutta laadukkaaseen oppimiseen. Samalla se tarkoittaa myös jokaisen yksilön velvollisuutta vaalia henkistä kasvuaan ja ammatillista osaamistaan siten, että hän kykenee kantamaan vastuunsa itsestään ja

lähimmäisistään. Meillä on nyt erinomainen mahdollisuus juurruttaa nämä periaatteet sivistyksemme perustaksi.

Tietoyhteiskunnassa pienen lapsen oppimiskyvyn tiedostaminen, opettajan muuttunut rooli ja henkisen pääoman nopeasti kasvanut merkitys sekä täysavoimen oppimisympäristön luominen ovat olennaisimmat haasteet, joihin koulutusjärjestelmämme on kyettävä vastaamaan.

Suomalainen koulutusjärjestelmä on murroksessa. Taustatekijöitä on monia: yhteiskunnan sekä arvoperustan, oppimiskäsitysten ja opetussuunnitelmateorioiden muutokset. Koulutusjärjestelmän on pystyttävä vastaamaan kaikkiin edellä oleviin haasteisiin.

Uuden oppimis- ja opetuskulttuurin kehittämisessä sitoudutaan elinikäisen oppimisen strategiaan

Uudentyyppisiä oppimisympäristöjä on luotava yhteiskunnan, kansalaisjärjestöjen ja yritysten järjestämässä koulutuksessa. Niiden on sovellettava yksilöiden elämäntilanteisiin, ajankäyttöön ja sivistystarpeisiin. Oppimisympäristöjen on oltava sisällöllisesti päämäärähakuisia, vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa edistäviä, perinteisiä ja tulevaisuuden kulttuurimuotoja yhdistäviä, aineistoiltaan ja välineiltään ajanmukaisia sekä kokemuksellisesti mielekkäitä ja myönteisiä.

Opettajan ja kouluttajan ammattikuvaa on uudistettava ja luotava edellytykset ammatillisten valmiuksien jatkuvalla kehittämiselle. Opettajankoulutuksessa on korostettava opetuksen kasvatuksellista ja sivistyksellistä vastuuta, uusien opetusmenetelmien ja -teknologioiden omaksumista, opetustyön tiimiytämistä läpäisy- ja poikkiaineisuus pohjalta, opetuksen sisällön kytkemistä oppijoiden omaa elämänhallintaa, -tyyliä ja -tapaa kehittäväksi sekä vastuullisuutta ja yhteistyötä lisääväksi.

Oppimispolkuajattelua on kehitettävä uudistamalla opintojen ohjausta. Sen pitää sisältää opintoja edeltävää, opetuksen aikaista ja koulutuksen päättyessä toteutuvaa ohjausta sekä työllistymiseen kytkeytyviä rekrytointipalveluja.

Opetuksen sisältöjä on kehitettävä eri oppiaineiksi yhdistämällä ja eriyttämällä, huolehtimalla riittävästä yleis- ja erityissivistyksestä, luomalla moduloituja, syventäviä ja elämyksellisiä oppimishohjelmia. Opetus- ja oppimisasiestoja luotaessa on erityisesti korostettava niiden soveltumista monimuoto-opiskeluun.

Oppivan organisaation periaatteita on sovellettava ja juurrutettava yrityksiin, julkishallintoon ja kansalaisjärjestöihin sekä aktivoitava yksilötasolla oppivia asenteita ja kehitettävä arkielämän innovaatioita.

Kokoomuksen lähiajan tavoitteena on elinikäisen oppimisen strategian toteuttaminen seuraavien linjausten mukaisesti:

Kohti eheää koulutusjärjestelmää

Suomalaista koulutusjärjestelmää kehitetään omista koulutuspoliittisista lähtökohdista käsin. Kansallisella tasolla asetettujen koulutuspoliittisten tavoitteiden toteutumisesta on huolehdittava koulutusjärjestelmän eri tasoilla. Euroopan unionin tasolla on huolehdittava

erityisesti tutkintojen vertailtavuudesta sekä hyvien käytänteiden ja koulutusinnovaatioiden levittämisestä jäsenvaltioiden kesken. Tutkintojen ja suomalaisen koulutusjärjestelmän läpinäkyvyydestä on pidettävä kiinni.

Koulutusjärjestelmän kehittämisessä otetaan entistä paremmin huomioon oppijan yksilöllinen kehitysvaihe ja taipumukset niin, että opetuksen järjestäminen eri ikävaiheissa tuottaa parhaan mahdollisen lopputuloksen yksilön kannalta. Erityisryhmien tarpeet on huomioitava koulutuksessa. Esiopetuksen järjestämisessä on kiinnitettävä huomiota lapsen yksilölliseen kehitysvaiheeseen sekä oppimisessaan tukea tarvitsevien lasten ohjaukseen.

Peruskoulun jälkeinen koulutus järjestetään Suomessa kahden eri koulutusväylän kautta. Ylioppilasväylän pääsääntöisenä tarkoituksena on sivistystehtävänsä lisäksi valmentaa opiskelijoita korkeakouluopintoihin joko yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. Toisen asteen ammatillinen koulutus on pääväylä työelämän ammatitehtäviin ja ammattikorkeakouluun ja sen kehitystyöhön on panostettava. Ammatillinen peruskoulutus ja kädentaidot on nostettava myös ammattikorkeakoulujen tiettyjen koulutusohjelmien valinnoissa parempaan asemaan. Entinen opistoasteen koulutus siirtyy kokonaisuudessaan ammattikorkeakoulujen tai toisen asteen ammatillisen koulutuksen piiriin kuuluvaksi.

Näiden kahden rinnakkaisen koulutusväylän on tuettava toisiaan, jotta kummankin koulutustarjonta saadaan optimaaliseksi. Lukiolaiset voivat täydentää tutkintoaan kädentaidoilla ja harrastusaineilla. Toisen asteen ammatillista koulutusta suorittavat voivat täydentää yleissivistäviä opintojaan sekä osallistua ylioppilastutkintoon.

Ammattikorkeakoulujärjestelmä on luonut omaa profiiliaan koulutusvaihtoehtona. Ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmien selkiennyttämisestä ja kehittämistä on jatkettava erityisesti työelämän vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen roolia on harkittava tarkkaan pilottivaiheen kokemusten perusteella. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyö sekä opintosuoritusten ja tutkintojen hyväksilukemismenettelyt ovat tulevaisuudessa ratkaistavia kysymyksiä.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen on pyrittävä yhteistyöhön erityisesti PD-tyyppisten (Professional Development) täydennyskoulutusohjelmien järjestämisessä ja tarjonnan kehittämisessä. Työvoiman ikääntyminen ja uudet osaamistarpeet edellyttävät koulutustarjonnan kehittämistä siten, että yritykset ja yksilöt voivat poimia siitä suunnitelmallisia kokonaisuuksia. Korkeatasoisen ammatitaidon turvaamiseksi on työyhteisöjä kannustettava yksilöllisen ja joustavan täydennyskoulutuksen järjestämiseen.

Mahdollisuudet ammatillisen kehittymiseen on turvattava myös yksilön työuran kestäessä. Elinikäisen oppimisen periaatteen kautta luodaan menettelytavat, joilla turvataan myös aikuisille oikeus täydentävään ja ajantasaistavaan koulutukseen. Järjestelmän rahoituksesta sekä hallinnon järjestämisestä on sovittava erikseen.

Koulutusjärjestelmän tehokkuutta on parannettava ohjausta ja tukitoimenpiteitä lisäämällä. Oikean koulutusväylän ja alan valinta poistaa turhaa päällekkäisyyttä opintourasta.

Virallinen koulutusjärjestelmä muodostaa rungon elinikäisen oppimisen kansalliselle strategialle. Digitalisoituva televisio ja radio sekä kehittyvä tieto- ja viestintäteknikka tarjoavat oppimiselle uusia mahdollisuuksia. Ihmisille on tarjottava tietoverkkojen avulla mahdollisuus osallistua perus-, toisen asteen ja korkea-asteen opetukseen sekä vapaaseen sivistystyöhön. Tavoitteena on täysavoin oppimisympäristö, joka mahdollistaa pedagogisesti korkeatasoisen oppimateriaalin tuottamisen ja välittämisen kaikkien kansalaisten saataville, ja jota oppilaitokset ja erilaiset oppijaryhmät voivat hyödyntää.

Jokaiselle kansalaiselle on taattava koulutuksen perusturva

Elinikäisen oppimisen ja ammatillisen kehityksen kestävä perusta edellyttää riittävän laajan yleissivistyksen, oppimisen perusvalmiuksien ja ammatillisen perussivistyksen turvaamista kaikille. Yhteiskunnan on tuotettava laadukasta koulutustarjontaa, joka mahdollistaa näiden perustavoitteiden saavuttamisen. Hyvin toteutettu arviointi on uuden koululainsäädännön keskeinen menetelmä turvata asetettujen tavoitteiden saavuttaminen. Koulutuksen perusturva edellyttää, että opetuksen sisällöstä ja laadusta annettava mielikuva ja toteutus vastaavat toisiaan.

Julkiset koulutuspalvelut on säilytettävä oppijalle maksuttomina esi-, perus-, toiseen asteen yleissivistävässä ja ammatillisessa sekä korkeakouluopetuksessa. Julkisella rahoituksella on turvattava ennen kaikkea laadullisesti korkeatasoinen koulutuksen perustarjonta sekä oppimista tukeva infrastruktuuri. Nämä tukevat yksilön oppimismotivaatiota ja omaa panostusta sekä luovat perustan kulloisenkin työnantajan investoinneille henkiseen pääomaan. Voimavaroja on suunnattava myös julkistalouden rahoittamiin aikuiskoulutuspalveluihin ja vapaaseen sivistystyöhön siten, että niiden jatkuva laadullinen kehittyminen turvataan.

Elinkaariajattelun mukaan yhteiskunnan on kannustettava jatkuvaan opiskeluun myös aikuis- ja vanhuusiässä. Ikääntyvän väestön koulutus voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, jotka sisältävät 45-65 -vuotiaiden ammatillisen lisä- ja täydennyskoulutuksen, eläkevuosiin valmentautumisen sekä vanhusväestön vireyttämis- ja kokemusten siirtämiskoulutuksen.

Tietämystämme oppimisesta on lisättävä ja syvennettävä

Oppimista, osaamista ja kasvatusta koskevaa tutkimusta sekä käytäntöä uudistavia kehityshankkeita on painotettava oppimisen teorian uudistamiseen, eri oppimisympäristöihin soveltuvien sekä luovuutta ja innovatiivisuutta lisäävien opetus- ja oppimismenetelmien ja -teknologioiden kehittämiseen. Tulosten vaikuttavuuden lisäämiseksi on tutkimus- ja kehityshankkeet kytkettävä oppivan organisaation toimintaperiaatteiden ja toimintamuotojen kehittämiseen. Eri alojen koulutuksen järjestäjien vuorovaikutuksellinen yhteistyö on tärkeää, jotta syntyy uusia, monipuoliseen kokemukseen perustuvia oppimis- ja opetuskäytäntöjä ja tulosten hyödynnettävyys lisääntyy.

Elinikäistä oppimista edistävää henkistä tukea on lisättävä ja osaamispassi on toteutettava

Opintojen ohjaus sekä oppimisen sisällöllinen tutorointi ja mentorointi ovat osa suunnitelmallista opiskelua ja tiedon hankintaa. Niiden avulla voidaan merkittävästi tukea myös ryhmäoppimista ja verkostoitumista.

Jatkuvaan oppimiseen kannustava ja osaamisen laatua sekä määrää osoittava osaamispassi on merkittävä osa elinikäisen oppimisen kansallista strategiaa. Se on ennen kaikkea yksilön omien tavoitteiden sekä opiskelun suunnittelun ja toteuttamisen apuväline. Siihen voidaan kirjata kaikki suoritettut tutkinnot, diplomit, sertifikaatit, näyttötutkinnot, työelämässä opitut taidot ja kokemus sekä toiminta yhteisöissä, kansalais- ja harrastusjärjestöissä. Osaamispassin avulla yksilön osaamisen kokonaisuus on arvioitavissa. Osaamispassijärjestelmä on toteutettava niin, ettei se loukkaa kansalaisten yksityiselämän tietosuojaa, identiteettiä eikä yksityisyyttä.

Opettaja- ja kouluttajakoulutuksen laatua ja tasoa on parannettava

Opettajien täydennyskoulutuksen on oltava yksi lähivuosien painopistealueista. Koulutustarjonnan jatkuvan lisäämisen sijaan ratkaisevinta on opettajien sitoutuminen oman toimintansa suunnitelmalliseen kehittämiseen. Tämän tueksi on luotava oppisisältöjen ja opetusmenetelmien kehittämisen tukipalveluja. Opetus- ja oppimateriaalin luominen ja käyttö on nostettava täydennyskoulutuksen läpikäyväksi toimintaperiaatteeksi.

Taide- ja matemaattis-luonnontieteellisten aineiden sekä tietotekniikan koulutuksen tasoa on kohotettava. Ammatillista jatko-, lisä- ja täydennyskoulutusta on määrällisesti lisättävä ja laadullisesti parannettava. Opettajan ja kouluttajan kelpoisuus- ja pätevyyskriteerit on sidottava lisä- ja täydennyskoulutusohjelmien suorittamiseen.

Ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä on koulutuksessa edistettävä

Liikunnan opetuksen ja käytännön harjoittelun laatua on parannettava ja vapaaehtoisuuden pohjalta määrällisesti lisättävä kaikilla koulutusasteilla. Erityisesti on innostettava nuoria läpi elämän jatkuvaan luonnolliseen liikkumiseen. Kaiken koulutuksen on annettava valmiuksia jatkuvaan työkyvyn ylläpitoon.

Opetushallintoa on joustavoitettava ja arviointia kehitettävä

Valtion ja kuntien on sallittava oppilaitoksille enemmän vapauksia kokeilevuuteen, profiloitumiseen, oppiaineiden yhdistelyyn ja uudenlaiseen eriyttämiseen, erilaisten opetus- ja oppimismuotojen edistämiseen, oppilaitosten verkottumiseen, sulautumiseen, eriytymiseen ja erikoistumiseen sekä koulutuksen ja oppimisen itsearvioinnin kehittämiseen. Koulutuspoliittisen päätöksenteon siirtyessä lähemmäs kuntia, niiden ylläpitämiä oppilaitoksia sekä korkeakouluja opiskelijoiden kuulemisen merkitys koulutusta koskevassa päätöksenteossa korostuu.

Opetushallitusta on kehitettävä edelleen oppimisen, arvioinnin ja koulutuksen kehittämisorganisaatioksi. Opetushallituksen roolissa on korostettava käytännön tasolla toteutettavien kehityshankkeiden rahoitusta sekä hyvien käytäntöjen levittämistä eri tahoilla hyödynnettäväksi. Opetushallituksen henkilöstöä on myös jalkautettava alueellisia ja paikallisia koulutusorganisaatioita tukevaan työhön.

Opetusministeriön vastuulla on koulutuksen ja oppimisen visiointi sekä arvokeskustelun ylläpitäminen, koulutuspolitiikan strategioiden laatiminen, koulutusta koskevien yhteiskunnallisten tavoitteiden asettaminen, lainsäädännön kehittäminen sekä taloudellisten voimavarojen suuntaaminen. Koulutuksen laadun nostamiseksi,

tuloksekkuuden lisäämiseksi sekä resurssien käytön tehostamiseksi on työvoimapolitiittinen koulutus siirrettävä opetusministeriön toimialaan.

Arvioinnin rooli korostuu tietoyhteiskunnassa, koska nopea palaute tehdyistä toimenpiteistä on ensisijaisen tärkeää koulutuksen kehittämiseksi. Joustavuus ja kyky reagoida uusiin haasteisiin on ratkaisevan tärkeää osaamiseen perustuvalla yhteiskunnalla. Arvioinnin on edistettävä lainsäädännössä asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Hyvin toteutettu arviointi edistää suositusten, virikkeiden ja vaihtoehtojen tarjoamista ja johtaa koulutuksen ja oppimisen kehittymiseen. Arvioinnin avulla on voitava ennakoita tulevaisuuden opetusmenetelmien ja -teknologioiden sekä oppimisympäristöjen mahdollisuuksia. Arviointi on organisoitava riippumattomaksi koulutusta ohjaavista ja rahoittavista viranomaisista.

Kansainvälinen yhteistyö on olennainen osa koulutusta

Kaikilla koulutustasoilla on toiminnan tavoitteet asetettava korkealle kansainväliselle tasolle. Suomen on aktiivisesti osallistuttava kansainväliseen arviointitoimintaan sekä hyvien opetus- ja oppimiskäytäntöjen levittämiseen.

Opiskelijoilla, opettajilla ja tutkijoilla on suuri vastuu lisättäessä osallistumista kansainvälisiin hankkeisiin ja verkostoitumiseen. Aito yhteistyö yli valtio- ja kansallisuusrajojen vaatii asenteellista muutosta. Aktiivisen kielitaidon opiskeluun ja kansainvälisiin työprojekteihin on lisättävä myös eri maiden kulttuurien tuntemusta ja kulttuurista osaamista. Oman kulttuurin tunteminen ja arvostaminen on olennainen osa aitoa kansainvälisyyttä. Myös Suomessa asuville ulkomaalaisille on annettava välineitä suomalaisen kulttuurin ymmärtämiseen.

Hyvä kielitaito ja sen aktiivinen käyttäminen edistävät kansainvälistymistä. Vieraiden kielten opetuksen valikoimaa on lisättävä korostamalla erityisesti saksan, latinaisten kielten ja venäjän opetusta kaikilla koulutusasteilla. Kansainvälistä liikkuvuutta on edistettävä, ja ulkomailla suoritettuja osa- tai kokonaistutkintoja on voitava liittää kotimaisiin tutkintoihin. Opiskelija-, opettaja- ja tutkijanvaihto-ohjelmia on rakennettava ja etäopiskelun mahdollisuuksia ulkomaisissa oppilaitoksissa on lisättävä. Vieraalla kielellä toimivia oppilaitoksia, opiskeluryhmiä ja oppilaitosten sisäisiä oppimishjelmia on lisättävä.

PERUSKOULU

Peruskoulujen yleiset kehittämistavoitteet

Uusi selkeytynyt koululainsäädäntö vastaa yhteiskunnan muutoksen ja kehityksen haasteisiin. Peruskoulujen on käytettävä uusien lakien antamia mahdollisuuksia joustavaan ja tehokkaaseen opetuksen järjestämiseen. Opetussuunnitelmallinen vastuu siirtyy yhä enemmän kouluihin ja opettajille. Peruskoulujen profiloituessa oppilaille on turvattava riittävä yleissivistyksen taso.

Tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet edellyttävät, että jokaiselle taataan laadukas koulutus omien kykyjen ja päämäärien mukaisesti. Yksilöllisten oppimis- ja opiskeluedellytysten turvaamisessa ja lahjakkaitten oppilaitten huomioon ottamisessa voidaan käyttää erilaisia joustavia opetusjärjestelyjä ja vuosiluokkiin sitomatonta opetusta.

Peruskoulun on luotava pohja elinikäiselle oppimiselle ja monipuoliselle sivistykselle. Uuden vuosituhannen kansalaiset tarvitsevat kykyä menestyä jatkuvasti muuttuvissa elämäntilanteissa. Perusopetuksen tavoitteissa korostuu tasapainoisiksi yhteiskunnan jäseniksi kasvaminen sekä itsensä kehittämisen valmius. Opetuksen on herätettävä myönteistä suhtautumista oppimiseen ja opiskeluun.

Kansainvälistyminen merkitsee myös kansallisen kulttuuriperintömme vaalimista. Erityisesti peruskouluissa monikulttuuristuva maailma edellyttää eettistä pohdintaa, arvokeskustelua ja arvoperustan jäsentämistä.

Koulussa on synnyttävä intohimo oppimiseen. Aktivoivat oppimisympäristöt tukevat oppijan keskeistä roolia ja kouluviihtyvyyttä.

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan muuttuessa kodin asemaa koulun yhteistyökumppanina on korostettava. Hyvä oppiminen perustuu toimivaan kodin ja koulun keskustelukulttuuriin. Onnistunut opintojen suunnittelu, tavoitteenasettelu ja arviointi yhdistää oppilaan, huoltajien ja opettajan asiantuntemuksen ja toisiaan täydentävät näkökulmat. Oppimisen liittäminen aitoon toimintaympäristöön edellyttää koulun ja ympäröivän yhteisön vuorovaikutusta. Kunnissa on parannettava poikkihallinnollista yhteistyötä nuorten elinolojen kokonaisvaltaiseksi kehittämiseksi.

Peruskoulun on rakennettava lapsen ja nuoren luontaiselle halulle kokeilla ja oppia uutta. Opetustehtävissä toimivien työnkuva muuttuu yksilöiden ja yhteisöjen oppimisen tukijaksi sekä tiedonhankinta- ja työmenetelmien kehittäjäksi. Opettaja toimii työtään tehdessään myös yhteistoiminnallisen oppimisprosessin yhtenä osallistujana. Muuntumiskykyinen avoin oppimisympäristö, joka hyödyntää teknologian mahdollisuudet täysimittaisesti turvaa tasa-arvoiset oppimismahdollisuudet jokaiselle.

- Peruskouluissa on siirryttävä joustaviin opetusjärjestelyihin ja mahdollistettava tarvittaessa yksittäisen oppilaan vuosiluokkiin sitomaton opetus.

Opettajankoulutus

Erityisesti peruskoulun opettajien lisä- ja täydennyskoulutukseen on panostettava. Uusi teknologia edellyttää riittäviä viestintätaitoja, kriittisyyttä ja arvopohjaa. Verkostoituminen, tiimityö ja oppivassa organisaatiossa toimiminen edellyttävät uudenlaista opettajuutta.

Opettajankoulutuksen sisältöjä on uudistettava. Kasvatuksellisia taitoja ja valmiuksia on korostettava. Aineenhallinnan ohella tarvitaan laaja-alaisia, koko koulutyötä tukevia valmiuksia. Oppilaiden itseohjautuvuutta ja sitouttamista oppimistapahtumaan on painotettava. Teorian ja käytännön vuorovaikutuksen on oltava tehokasta.

Tavoitteena laadukas peruskoulu

Arviointi on tärkeä osa oppimista. Ohjaava ja kannustava arviointi on laadullista ja sanallista. Se kohdistuu oppimistulosten ohella koko oppimisprosessiin. Määrällisen ja numeerisen arvioinnin käyttöä vähennetään. Monipuolinen itsearviointi on ulkoista arviointia tärkeämpää. Tämä edellyttää uudenlaisen arviointikulttuurin luomista. Opettaja on rohkaistava arvioinnin monipuolistamiseen ja erilaisten arviointimuotojen käyttämiseen. Itsearviointitaitoja on harjoitettava peruskoulun alaluokilta alkaen.

Koulutuksen arviointi on lakisääteistä. Kansallinen arviointi tuo tietoa peruskoulun tasosta ja luo pohjaa koulujärjestelmän kehittämiseksi. Peruskoulun päättöarvosanojen vertailtavuuteen on kiinnitettävä huomiota. Kunnan ja koulun tasolla suunnitelmallinen kehittämistyö pohjaa arviointitietoon. Laadukkaan koulutuksen järjestäminen on kunnan keskeinen perustehtävä ja kilpailuvaltti suhteessa muihin kuntiin. Peruskoulun tehtävä on varmistaa jokaisen oppilaan jatko-opintokelpoisuus.

- Koulutuksen arviointia on nykyisestäään lisättävä.

Esiopetus oppimisen perustana

Joustava peruskoulun aloitus ja koko ikäluokan kattava maksuton esiopetus on toteutettava. Esiopetuksessa korostuvat oppilaskeskeiset työtavat, toiminnallisuus, yksilöllisyys, yhteistyö ja sosiaaliset suhteet. Esiopetuksen avulla väljennetään oppiainerajoja ja mahdollistetaan vuosiluokkiin sitomaton opetus. Esiopetuksen yhteydessä kehitetään myös koulujen iltapäivätoimintaa. Lapsille tarjotaan turvallinen ja oppimisvirikkeinen päivä. Tavoitteena on koko varhaiskasvatuksen sisällyttäminen opetushallinnon piiriin. Tämä mahdollistaa toiminnan taloudellisuuden ja tarkoituksenmukaisen yhteistyön tilojen käytössä ja oheistoimintojen järjestämisessä.

- On luotava maksuton, koko ikäluokan kattava esiopetusjärjestelmä taloudellisen tilanteen niin salliessa.
- Tavoitteena on koko varhaiskasvatuksen sisällyttäminen opetushallinnon piiriin.

Tavoitteena turvallinen oppimisympäristö

Peruskoulun on tuettava jokaisen yksilön itsetunnon kasvua ja persoonallisuuden monipuolista kehittymistä, vahvistettava sosiaalisia suhteita ja yksilön vastuuta niin itsestään kuin läheisistään sekä tarjottava onnistumisen kokemuksia. Tämän turvaamiseksi kaikille oppilaille, on oppimisympäristön henkiseen ja fyysiseen turvallisuuteen kiinnitettävä erityisen paljon huomiota.

Peruskoulun on oltava laajassa mielessä turvallinen kasvuympäristö. Koulukiusaamiseen ja muihin väkivaltaisiin lieveilmiöihin on määrätietoisesti puututtava. Oppimisympäristön terveydellisiin uhkiin, kuten homeongelmiin, on löydettävä ratkaisut. Oppilaiden terveyteen ja hyvinvointiin liittyviin kysymyksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Kouluviihtyvyyttä on parannettava.

Eriopetuksen monipuolisuudesta on huolehdittava

Syrjäytymisen ehkäiseminen edellyttää yksilöllisiin tarpeisiin perustuvia valinnaisia ja joustavia opetusjärjestelyjä sekä perusvalmiuksien varmistamista. Parhaimmat tulokset saavutetaan tehostamalla ja etsimällä uusia muotoja kodin ja koulun yhteistyölle.

Tulevaisuudessa edellytetään oppimisen ja ongelmanratkaisun taitoja. Oppimisen pohjana on oltava oppilaan edellytysten mukaisesti järjestetty opetus ja mahdollisuus tarvittaviin tukitoimiin. Monipuolisen ja laadukkaan erityisopetuksen taso on kouluissa turvattava. Eriopetuksen menetelmiä on kehitettävä ja tukiovetuksen edellytyksiä parannettava.

- Kotien ja koulujen yhteistyöhön on löydettävä uusia muotoja.

- Erityisopetuksen menetelmiä on kehitettävä.

Kansainvälisyys ja kieliohjelmat

Peruskoulujen mahdollisuutta kansainväliseen yhteistoimintaan on tuettava. Suvaitsevuuuden edistäminen edellyttää eri kulttuurien tuntemusta sekä myönteisiä kokemuksia monikulttuurisuudesta.

Vierailla kielillä annettavaa opetusta on lisättävä. Kielten opetusta on kehitettävä ja monipuolistettava Suomessa harvinaisempien kielten osaamisen turvaamiseksi. Oman äidinkielen valmiudet ovat kaiken kielitaidon perusta. Niiden turvaaminen on ensimmäisten kouluvuosien tärkein tehtävä.

- Vierailla kielillä annettava opetuksen tarjontaa on peruskouluissa lisättävä.

Tietoyhteiskunta ja tiedonhankintavalmiudet

Peruskoulun on annettava oppilaille perusvalmiudet käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Monet koulun työmenetelmät perustuvat yhä enemmän tietotekniikan hyväksikäyttöön. Multimediaa on hyödynnettävä myös kasvatettaessa oppilaita ajatuksiaan ilmaiseviksi aktiivisiksi ihmisiksi.

Peruskouluilla täytyy olla mahdollisuus tukea opetusta lain korostamalla kirjasto- ja kerhotoiminnoilla. Koulujen kirjastoja on kehitettävä osana koko kunnan kirjastotoimintaa.

Kestävän kehityksen periaatteet

Koulujen päivittäisissä toiminnoissa toteutetaan kestävän kehityksen periaatteita. Avainkysymyksenä on ihmisen vastuun ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen suhteessa elinympäristöön ja sitä koskeviin ratkaisuihin. Kyky ajatella ja toimia kestävän kehityksen mukaisesti on osa koulun jokapäiväistä toimintaa.

Nuorten matemaattis-luonnontieteellisiä perusvalmiuksia sekä kykyä ymmärtää ilmiöiden syitä ja seurauksia on olennaisesti parannettava nostamalla alan opetuksen laatua. Erityisesti on kehitettävä ja otettava käyttöön kannustavia ja havainnollisia opetus- ja oppimismenetelmiä.

Tavoitteena yhtenäinen peruskoulu

Merkittävänä toiminnallisena muutoksena peruskouluissa on ala- ja yläasteen välisen rajan poistuminen. Koulujen ylläpitäjillä on mahdollisuus joko ala- ja yläasteen rajan madaltamiseen hallinnollisesti ja toiminnallisesti tai yhtenäisen peruskoulun toteuttamiseen poistamalla raja kokonaan.

Oppilaan huoltajalla on aiempaa laajempi mahdollisuus valita perusopetusta antava koulu lapselleen. Kuntien on laadittava selkeät pelisäännöt kouluvalintojen toteuttamiselle, ja turvattava oppilaalle lähikouluun pääsemisen oikeus.

Jokaisella peruskouluyksiköllä on oltava oma johtaja tai vastuhenkilö. Työyhteisöjen ja johtajuuden kehittämistä on tuettava täydennyskoulutusta lisäämällä.

- Oppilaalla on oltava oikeus käydä lähikoulua.

LUKIOT

Lukiokoulutuksen yleiset kehittämistavoitteet

Lukiokoulutus muodostaa yleissivistävän vaiheen perusopetuksen sekä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa annettavan opetuksen välille. Lukio-opetuksen tehtävänä on ollut yleissivistävyyden lisäksi antaa valmiuksia erityisesti korkea-asteella opiskelua varten.

Lukion tehtävänä on toimia korkeatasoisena yleissivistävänä toisen asteen koulutusmuotona, joka tarjoaa opiskelijalle laajat mahdollisuudet valita jatko-opintojen suunta. Monimutkaistuvassa ja ongelmanratkaisukykyä vaativassa maailmassa on hyvä, että moni käy lukion. Samalla ammattikorkeakoulujärjestelmän kehittymisen myötä, myös korkeakoulutasoisia jatko-opiskelupaikkoja on tullut lisää.

Lukiokoulutuksen rahoittaminen ja järjestäminen

Lukiokoulutus on järjestettävä ja rahoitettava pääsääntöisesti julkisin voimavaroin. Koulutuksen monipuolisuuden ja laadun turvaamiseksi onkin yksityinen rahoitus nähtävä lähinnä paikallisena mahdollisuutena parantaa lukioiden opetustarjontaa sekä opetusmetodien ja -välineiden tasoa. Erilaisia perinteistä opetusta täydentäviä ostopalveluja on lukioissa oltava mahdollisuus hyödyntää erityisesti taito- ja taideaineiden yhteydessä. Opiskelijalle lukiokoulutuksen on oltava maksutonta. Lukiokoulutukseen hakeutumiselle ei saa asettaa kuntarajoista riippuvia esteitä esimerkiksi vieraspaikkakuntalaisille opiskelijoille osoitettavien lisämaksujen muodossa.

Lukioiden yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa

Uuden lukiolain mukaan lukioiden on tehtävä yhteistyötä muiden samalla alueella toimivien oppilaitosten kanssa. Oppilaitosten välinen yhteistyö antaa opiskelijalle mahdollisuuden laajentaa omia opintojaan muissa oppilaitoksissa suoritettavilla opintokokonaisuuksilla. Lukioiden luonnollisia yhteistyökumppaneita ovat toisen asteen ammatilliset oppilaitokset, ammattikorkeakoulut ja yliopistot.

Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä on harjoitettu nuorisoasteen koulutuskokeilujen puitteissa. Erillinen kokeilu voidaan lähitulevaisuudessa päättää, koska oppilaitosten välinen yhteistyö on tehty lakisääteiseksi kaikille oppilaitoksille. Kokeilun yhteyteen on rakennettu yhdistelmäopintojärjestelmä ja -tutkinto, jossa on yhdistetty lukion ja ammatillisten oppilaitosten päättötutkinnot erityiseksi nuorisoasteen yhdistelmä-tutkinnoksi.

Lukiot tulee peruskoulun ala- ja yläasteiden yhdistyessä ja muuttuessa yhdeksänvuotiseksi koulukokonaisuudeksi sijoittaa peruskoulusta erilleen siellä missä se on luontevaa ja taloudellisesti järkevää.

- Lukioiden sekä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välisen yhteistyön vakiinnuttamiseksi on ryhdyttävä käytännön toimenpiteisiin.

- Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä on jatkossa rakennettava paikallisin ratkaisuin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa harjoitettavan yhteistyön ohella ja opiskelijoiden sitä halutessa.

Luokattomuus ja valinnaisuus

Lukioilla on mahdollisuus painottaa opetussuunnitelmissaan tiettyjä ainekokonaisuuksia. Profiloituminen ei kuitenkaan saa vaarantaa lukion yleissivistävää tehtävää. Opiskelijalle painottaminen antaa mahdollisuuden jo lukiossa erikoistua omaa kiinnostustaan vastaaviin aineisiin. Profiloitumista on myös lukion tietoinen valinta olla erikoistumatta mihinkään aineyhdistelmään vaan tarjota opiskelijoille laadukkaita yleissivistäviä opintoja ja esimerkiksi turvallisen kokoinen oppimisympäristö.

Lukiot toimivat luokattomassa järjestelmässä. Luokattomuus korostaa opiskelijan omaa vastuuta opinnoistaan ja mahdollistaa opiskelijan joustavan etenemisen omien kykyjensä mukaisessa aikataulussa. Opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa opintoja myös kesäisin on selvitettävä.

Luokattomuus edellyttää kuitenkin myös opiskelua tukevan ohjauksen kehittämistä. Opinto-ohjaajien määrää on lukioissa lisättävä ja ohjauksen sisältöön löydettävä uusia menetelmiä. Ohjausta on myös kohdennettava entistä enemmän lukion jälkeisten opintojen suunnitteluun.

Lukioiden on luokattomuutta ja kasvanutta valinnaisuutta ennakkoluulottomasti hyväksi käyttäen uudistettava myös opetusmetodejaan. Aikaan ja paikkaan sidotun lähiopetuksen oheen on kehitettävä opiskelijoiden omaan aktiivisuuteen ja valintoihin perustuvia oppimismenetelmiä. Koulutusteknologiaa ja tietoverkkoja on hyödynnettävä perinteisten opetusvälineiden ja -ympäristöjen lisäksi. Erityisesti matemaattis-luonnontieteellisten aineiden kiinnostavuutta voidaan lisätä opetusmetodeja uusimalla.

- Lukion tuntijakoa on kehitettävä siten, että lähtökohtana on opiskelijan omaan vastuuseen perustuva mahdollisimman suuri valinnaisuus, kuitenkin siten, että lukion yleissivistävä tehtävä ei vaarannu. Pakollisten eli kaikille yhteisten aineiden määrää ei pidä lisätä.
- Lukioiden opinto-ohjauksen tehostamiseksi opinto-ohjaajien määrää on lisättävä ja ohjauksen sisältöä sekä menetelmiä uudistettava.
- Opiskelijoiden tietoyhteiskuntavalmiuksia on parannettava lisäämällä merkittävästi oppilaitosten laitehankintamäärärahoja. Uuden teknologian hyödyntämiseksi tehokkaasti ja tuloksellisesti oppimisen yhteydessä on tätä tarkoitusta varten kohdennettava tutkimusmäärärahoja sekä panostettava opettajien täydennyskoulutukseen. Oppimateriaalien tuottaminen ja uusien tietotekniikkaa hyväksikäyttävien oppimisprosessien kehittäminen on olennainen osa täydennyskoulutusta.
- Mahdollisuutta tehostaa lukio-opiskelua ottamalla käyttöön esimerkiksi kesälukukausi on selvitettävä.

Ylioppilastutkinto

Ylioppilastutkinnon asema lukion päättötutkintona, jonka suorituspaikkana on lukio, pitää säilyttää. Tutkinnon kehittämistä on jatkettava rakennekokeilussa hyväksi havaittuun

suuntaan, missä kaikille pakollisen äidinkielen kokeen ohella kukin kokelas itse valitsee neljästä tutkintoaineesta kolme pakollista koetta. Lukioiden kieliohjelmien monipuolistuessa on ylioppilastutkinnon kieliä joustavasti lisättävä. Yliopistojen mahdollisuuksia hyödyntää ylioppilastutkintoa opiskelijavalinnoissaan on parannettava.

- Ylioppilastutkintoa on uudistettava rakennekokeilussa hyväksi havaitulla tavalla.
- Kansainvälisen IB-tutkinnon suoritusmahdollisuuksia on parannettava.

Kansainvälistymisen tukeminen

Lukioiden kansainvälisiin yhteyksiin on kohdistettava nykyistä enemmän voimavaroja. Lukiolaisten ja lukion opettajien mahdollisuuksia ulkomailla opiskeluun on tukitoimin lisättävä ja ulkomailla suoritettavat opinnot on voitava hyväksilukea mahdollisimman täysimääräisesti osaksi normaaleja lukio-opintoja. Lukioiden kielten opetusta on jatkossa integroitava muiden aineiden opetuksen yhteyteen.

AMMATILLINEN JA AMMATTIKORKEAKOULUTUS

Ammatillisen- ja ammattikorkeakoulutuksen yleiset kehittämistavoitteet

Ammatillinen koulutus pitää sisällään niin toisen asteen ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulut sekä tutkinnon jälkeen tapahtuvan täydennys- ja uudelleen koulutuksen. Ammatillisen koulutuksen keskeisimpänä haasteena on koulutuksen työelämävastaavuuden lisääminen. Ammatillisessa peruskoulutuksessa on luotava ammatilliset perusvalmiudet kunkin alan eri tehtäviin ja samanaikaisesti turvata eriytyneempi ammatillinen osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito yhdellä tutkinnon osa-alueella.

Tästä syystä aikuisten ammatillisen koulutuksen rooli ja suhde työvoimapolitiittiseen koulutukseen sekä alueellisen tarjonnan tehokkuus ovat työikäisen väestön koulutuksessa ratkaistavia kysymyksiä. Aikuisten koulutuksessa on päästävä selkeään ratkaisuun rahoitusjärjestelmästä. Aikuisilla tulee olla käytettävissään tietty koulutusoptio, jonka varassa he voivat suunnitella ammatillista kehittymistään yhteistyössä työnantajansa tai alan koulutushenkilöstön kanssa. Optiojärjestelmän avulla voidaan ottaa huomioon myös työttömien koulutustarpeet. Opintososiaalisten etujen yhteensovittaminen on myös syytä käynnistää. Kolmikantajärjestelmän toimivuudella on suuri merkitys aikuisten ammatillisen koulutuksen kehittämisessä. Tähän on jatkossa kiinnitettävä entistä enemmän huomiota myös käytännön toimenpiteitä suunniteltaessa.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen muuttaminen kokonaisuudessaan kolmivuotiseksi vähentää aloituspaikkojen lukumäärää ilman lisäresursseja. Puolen vuoden työsisäoppimisjakso lisäävät koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta. Tämän käytännön toteuttaminen vaatii kuitenkin voimakasta organisointiotetta. Opettajien osallistuminen työsisäoppimisjaksojen ohjaamiseen edistää opettajien työelämäyhteyksiä ja työelämäosaamista.

Resurssien jakaminen on tärkeä kysymys koulutusta suunnattaessa. Yleisten ammatillisten avainvalmiuksien kehittämisen on oltava koulutuksen painopisteenä, koska työelämän laadulliset ja määrälliset tarpeet muuttuvat yhä nopeammin.

Päävastuu toisen asteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen järjestämisestä on koulutuksen ylläpitäjillä. He tarvitsevat toimivia yhteistyö- ja ennakoitavilaineitä pystyäkseen suuntaamaan koulutusta muuttuvan ympäristön tarpeisiin. Ylläpitäjän hallinnollinen rooli on rajoitettava peruskoulutuksen järjestämiseen. Lisäkoulutus tulee edelleen toteuttaa ostotoimintana, jolloin paras asiantuntemus on mahdollista saada käyttöön.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja erityisesti ammattikorkeakoulun keskeyttämissyyt on selvitettävä ja keskeyttäneiden määrät on saatava oleellisesti putoamaan nykyisestä tasostaan. Oppilaanohjauksen ja ammatinvalinnanohjauksen tehostaminen sekä koulutuksen ja työelämän yhteistyön tiivistäminen ehkäisevät virheellisiä uravalintoja. Ammattikorkeakouluissa on kiinnitettävä erityistä huomiota opiskelijoiden matemaattis- luonnontieteellisten perusvalmiuksien parantamiseen.

Ohjaus- ja tukijärjestelmien kehittäminen on ammatillisen ja työvoimapolitiittisen koulutuksen yhteinen intressi. Nuorten ammatinvalinnan tehostaminen ja aikuisten toimivien, yhtenäisten tukijärjestelmien kehittäminen edistävät koulutuksen osuvuutta ja vähentävät kustannuksia. Oppisopimuskoulutus ja kaikkeen ammatilliseen koulutukseen liitettävät työsisäoppimisen jaksot tukevat asetettua tavoitetta - osa ammatillisesta koulutuksesta siirtyy tapahtumaan työpaikoilla. Oppisopimuskoulutuksena toteutettavan ammatillisen peruskoulutuksen määrää nostetaan suhteessa muun peruskoulutuksen määrään. Oppisopimuskoulutuksena toteutettavan lisäkoulutuksen määrää lisätään, jotta voidaan turvata yritysten henkilöstön tutkintotavoitteinen kehittäminen.

Ammattikorkeakoulujärjestelmän kehittämistä jatketaan omana selkeästi profiloituvana kokonaisuutenaan. Ammattikorkeakoulujen eri yksiköiden verkostomaista yhteistyötä on lisättävä ja niitä on yhdistettävä silloin, kun se tehostaa koulutuksen sisällöllistä kehittämistä. Oppilaitoskohtaisesti on etsittävä selkeä työnjako koulutusyksiköiden välillä, jotta verkosto muodostuu koulutusalaakohtaisesti vahvoista ja vetovoimaisista yksiköistä. Ammattikorkeakoulujen on kehitettävä omia vahvuusalueitaan, jolloin ne pystyvät vastaamaan alueellisiin ja nopeasti muuttuviin koulutustarpeisiin sekä Suomen elinkeinoelämän ja yritysten kilpailukyvyyn asettamiin vaatimuksiin.

- Pääpaino ammatillisessa koulutuksessa on koulutuksen työelämävastaavuuden lisäämisessä. Uudistettujen tutkintojen suorittajilla tulee olla laaja-alaiset valmiudet alan tehtäviin ja toisaalta erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito yhdellä tutkinnon osa-alueella sekä elinikäisen oppimisen edellyttämät valmiudet.
- Keskeyttäneiden määrät on saatava oleellisesti laskemaan nykyiseltä tasoltaan.
- Aikuisväestölle on luotava yhtenäinen järjestelmä, joka mahdollistaa sekä taloudellisesti että sisällöllisesti ammatillisen kehittymisen myös työuran aikana.
- On luotava nykyistä tehokkaammat ohjaus- ja tukijärjestelmät.
- Ammattikorkeakouluilla on oltava koulutuksellinen päätös vastuu ja niiden autonomia on kasvatettava.
- Ammattikorkeakoulujen opinto-ohjausta on tehostettava, jolloin opintojen keskeyttämisen määrät ja tarkoituksettomat koulutusohjelmasta toiseen siirtymiset laskevat ja tutkintojen suoritusaste nousee. Hakumenettelyä on kehitettävä jatkuvasti.
- Opiskelijoiden oikeusturvan parantamiseksi on tutkinnoista annettavan mielikuvan ja tutkintojen todellisten sisältöjen vastaavuuteen kiinnitettävä erityistä huomiota.

- Ammattikorkeakoulujen yhteistyötä tiedekorkeakoulujen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa tiivistetään. Koulutukseen hakeutumista ammatillista väylää pitkin tuetaan ja opintojen aloittamisen tukemiseen kehitetään selkeät menettelytavat.

AMMATILLINEN KOULUTUS

Aikuisten ammatillinen koulutus

Henkisen pääoman turvaaminen on noussut suomalaisen yhteiskunnan tärkeimmäksi kilpailutekijäksi. Edistykselliset yritykset ottavat jo taseissaan huomioon henkilöstön osaamisessa tapahtuneet investoinnit ja muutokset. Myös väestön ikääntyminen lisää paineita osaamisen ja työkyvyn ylläpitämiseen.

Ammattitutkintojärjestelmä on yksi vastaus koulutustarpeisiin. Sitä on kehitettävä modulaarisena ja joustavana kokonaisuutena, joka tarjoaa ammatillisia pätevöitymismahdollisuuksia yhtäläisesti työssä oleville, omaehtoisesti itseään kehittäville sekä työvoimapolitiittiseen koulutukseen hakeutuville. Koulutuksen kehittämisen on oltava työelämälähtöistä joustavaa toimintaa, jossa yksilön ja yrityksen tarpeet voidaan koulutuksen ja rahoituksen osalta yhteensovittaa.

Elinikäisen oppimisen periaatteet on ikääntyvän työvoiman osalta toteutettava joustavan ammatillisen päivittämisen kautta. Vaikka työnantajat vastaavat yrityskohtaisesta henkilöstökoulutuksesta, on ammattitaidon päivittämiseen löydettävä yhteisesti sovittuja rahoitus- ja toimintaperiaatteita.

Aikuisten ammatillinen koulutus ja sen tarjonnan varmistaminen tulee hoitaa alueellisten yksiköiden kautta, joissa yrityksiä ja niiden nykyistä tai tulevaa henkilöstöä koskevat asiat hoidetaan keskitetysti. Työvoima- ja elinkeinokeskukset sekä lääninhallinto ovat tarjonneet tähän riittävän pohjan. Lisäksi on selvitettävä aikuisten ammatillisen lisäkoulutuksen ostarahoituksen siirtämistä lääninhallituksista yhteiseen alueelliseen toimipisteeseen.

Opetushallinnon koulutuspoliittinen vastuu on otettava huomioon omaehtoisen ja työvoimapolitiittisen koulutuksen rahoituskokonaisuuksia tarkasteltaessa. Yhteiskunnan on kyettävä vastaamaan muuttuviin osaamistarpeisiin. Euroopan sosiaalirahasto-ohjelmia on kohdennettava henkilöstön osaamisen kehittämiseen ja työttömien täsmäkoulutukseen.

- Inhimillisen pääoman kehittämistä on tarkasteltava kokonaisuutena ja luotava sitä tukevat rahoitus- ja hallintomallit.

Työvoimapolitiittinen koulutus

Työvoimapolitiikan näkökulmasta koulutuksen rooli on muuttumassa yhä enemmän myös työttömyyttä ennaltaehkäiseväksi. Tästä syystä osaamistarpeiden muutosten ennakointi on entistä tärkeämpää. Lisäksi tarvitaan työttömänä oleville suunnattua korkeatasoista uudelleen koulutusta, jolla luodaan edellytykset uudessa ammatissa menestymiselle.

Pitkäaikaistyöttömien tukijärjestelmien on perustuttava henkilökohtaisille opetussuunnitelmille ja aikaisemman työkokemuksen huomioon ottamiseen.

- Koulutuksen laadun ja osuvuuden turvaamiseksi kehitetään työelämäläheisen koulutuksen muotoja ja tiivistetään yhteistyötä yritysten kanssa.
- Työvoimapolitiittinen koulutus on siirrettävä opetusministeriön toimialaan.

Ammatillisen koulutuksen arvostuksen ja tehokkuuden lisääminen

Ammatillisen koulutuksen arvostusta voidaan nostaa panostamalla opettajan ja oppijan sekä toimivan työelämäyhteistyön luomiseen sekä koulutuksen ja ammattitaidon yleisen arvostuksen kohottamiseen.

Opettajien pätevyys ja osaaminen nousevat keskeisiksi kysymyksiksi uudenlaisten oppimismahdollisuuksien kehittämisessä. Opettajankoulutuksessa ja oppimateriaalin kehittämisessä on kiinnitettävä huomiota uudenlaisten oppimisen ohjaamisvalmiuksien luomiseen. Koska ammatillisen koulutuksen alakohtaiset määrät ovat pieniä, sisältötuotannon turvaamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota uusien välineiden käyttöönoton yhteydessä.

Kattavan ja laadukkaan toisen asteen ammatillisen koulutusverkoston olemassaolo on tärkeää alueelliselle kehittämiselle. Toimivien alueellisten yhteistyöjärjestelmien luominen antaa mahdollisuuden kehittää myös selkeät toiminnalliset ja taloudelliset kriteerit koulutusyksiköille. Samalla pystytään turvaamaan alueellinen koulutustarjonta ja sen osuvuus.

Tutkintojärjestelmän kehittämisessä on painotettava selkeää ammatillista profiloitumista. Tutkintojen on parannettava työelämään siirtymistä välittömästi tutkinnon suorittamisen jälkeen, turvattava liikkuvuus ja joustava siirtyminen alan tehtävästä toiseen sekä muutoinkin korostettava työelämän edellyttämää ammattitaitoa.

Ammatillisen koulutuksen laatutasoa on nostettava, jotta sen vetovoimaa saadaan lisättyä. Tästä syystä on tärkeää selkeyttää jatko-opintoväyliä ja tarjota opiskelijoille riittävästi valinnan mahdollisuuksia. Ammatillisen koulutuksen on säilytettävä oma selkeä profiilinsa sekä tiiviit työelämäyhteydet.

- Ammatillisen koulutuksen arvostusta lisätään tutkintojen tasoa, työelämäyhteistyötä ja opettajien osaamista kehittämällä.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen sisällöllinen kehittäminen

Ammatillinen koulutus on kytkettävä entistä tiiviimmin työelämään. Yrityksissä tapahtuvan työpaikkakoulutuksen lisääminen vaatii erityistoimia sekä kouluttajien kouluttamiseksi että toimivien järjestelmien kehittämiseksi yritysten ja oppilaitosten välille.

Tiimeissä tapahtuva projektioppiminen ja muut työelämälähtöiset opetusmenetelmät edellyttävät tutkimuksen ja uusien pedagogisten lähestymistapojen luomista yhteistyössä yliopistomaailman kanssa. Kehittämisen lähtökohdaksi on otettava joustavat modulaariset opetussuunnitelmat, jotka mahdollistavat työelämäjakson niveltämisen eri opiskeluvaiheisiin. Kurssimuotoinen opetus tarjoaa paremmat mahdollisuudet myös oppilaitosten väliselle yhteistyölle. Koulutustarjonnan volyymi ja verkosto on arvioitava uudelleen. Oppilaitosten ja oppimisen on täytettävä tietyt laatuvaatimukset. Sisäisen ja ulkoisen arvioinnin merkitys korostuu.

Ammatillisen koulutuksen työelämäyhteistyötä on lisättävä. Työssäoppimisen toteutusjärjestelmiä ja pedagogiikkaa on kehitettävä erityisesti elinkeinon oppimisen näkökulmasta ottaen huomioon oppisopimuskoulutuksesta saadut kokemukset.

Uudistettaviin tutkintoihin liitetään näyttöihin perustuva osoitus ammatillisten tavoitteiden saavuttamisesta. Näytöt suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa. Näytöillä varmistetaan, että tutkinnon suorittaneella on sekä teoreettista että käytännön osaamista ammatissa. Näytöillä vahvistetaan elinkeino- ja muun työelämän luottamusta ammatillisen koulutuksen suorittaneen osaamiseen.

- Oppisopimusjärjestelmän laajentamista ja kehittämistä jatketaan. Oppisopimuskoulutuksen on muodostettava joustava mahdollisuus koko tutkinnon tai osatutkintojen suorittamiseen. Myös oppisopimuskoulutukseen osallistuvien mahdollisuuksia kansainväliseen harjoitteluun lisätään.
- Uudistettaviin tutkintoihin liitetään näyttöihin perustuva osoitus ammatillisten tavoitteiden saavuttamisesta. Näytöt suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa.

AMMATTIKORKEAKOULUT

Opettajien jatkokoulutuksen ja työssäoppimisen tukeminen

Opettajien ja muun henkilöstön jatko- ja täydennyskoulutus on olennainen osa ammattikorkeakoulutuksen laadun jatkuvaa nostamista. Opettajien koulutustasoa nostetaan erilaisten työn ohessa tapahtuvien opiskelumahdollisuuksien ja säännölliset työelämäharjoittelut otetaan käyttöön jokaisessa ammattikorkeakoulussa. Opettajien on osallistuttava määrävuosin oman alansa työelämässä työskentelyyn tai laajamittaiseen kehittämisprojektiin.

Alueellisen vaikuttavuuden ja tutkimustoiminnan kehittäminen

Ammattikorkeakouluista muodostetaan tärkeitä toimijoita alueellisessa kehittämistyössä. Ammattikorkeakoulujen alueellista vaikuttavuutta ja osallistumisen alueelliseen kehittämiseen tuetaan suuntaamalla ammattikorkeakouluille palvelu-, tutkimus- ja kehittämistoimintoihin ja niiden organisointiin määrärahoja.

Uusia menettelytapoja on kehitettävä yritysten ja työelämän osallistumiseksi ammattikorkeakoulujen kehittämiseen. Tuloksellisuusmäärärahoja ohjataan erityisesti opetusta palvelevien toimintojen kehittämiseen. Ammattikorkeakouluja on palkittava myös ulkopuolisen rahoituksen hankkimisesta.

- Ammattikorkeakoulujen osallistumista osaamiskeskusohjelmaan tuetaan ja siihen suunnataan voimavaroja.

Kansainvälistymisen tukeminen

Ammattikorkeakoulujen kansainvälistämisen tukemista jatketaan erillisin kehittämismäärärahoihin ja voimavaroin. Opiskelija- ja henkilökuntavaihdon vastavuoroisuuden lisäämiseen sekä uusien vieraskielisten koulutusohjelmien

kehittämiseen on panostettava. Erityistä huomiota on kiinnitettävä niihin opiskelijoihin, jotka eivät lähde ulkomaille suorittamaan opintoja tai harjoittelua. Kaikilla opiskelijoilla on oltava mahdollisuus kansainvälistymiseen. Kansainvälistymistä voidaan edistää esimerkiksi kehittämällä opettajavaihtoa ja hyödyntämällä opetusteknologian mahdollisuuksia.

Koulutusteknologian käytön edistäminen ja monipuolistaminen

Opetuksen laatua parannetaan ottamalla käyttöön entistä laajemmin uutta koulutusteknologiaa. Ammattikorkeakoulujen oppimateriaalituotantoa ja opetuksen monimuotoistamista tuetaan erilaisten kehittämishankkeiden ja erillismäärärahojen turvin. Opetuksen kehittämisessä ja koulutusteknologian hyödyntämisessä korostetaan oppijakeskeistä lähestymistapaa, itseohjautuvuutta, ongelmalähtöistä oppimista ja käytännönläheisyyttä.

Arviointijärjestelmien kehittäminen

Ammattikorkeakoulujen henkilöstöä koulutetaan arviointityöhön ja kannustetaan ottamaan erilaisia arviointijärjestelmiä käyttöön. Ammattikorkeakoulujen on säännöllisesti tehtävä itsearviointeja ja osallistuttava ulkopuolisiin arviointeihin. Koulutuksen laatua on jatkuvasti nostettava. Opetuksen, tuloksellisuuden ja ohjausjärjestelmien toimivuuden arviointia on kehitettävä samanaikaisesti henkilöstön koulutuksen kanssa.

Koulutusohjelmien ja tutkintojärjestelmän kehittäminen

Koulutusohjelmien kehittämisessä pyritään työelämävastaavuuden ja laadun varmistamiseen sekä selkeään ja havainnolliseen rakenteeseen. Koulutusohjelmia on suunnattava erityisesti työllistävälle ja voimakkaasti kasvaville aloille.

Ammattikorkeakoulusta valmistuneiden työhönsijoittumista on jatkuvasti seurattava ja arvioitava. Uusien tutkintojen tunnetuksi tekemiseen työelämän edustajien keskuudessa on kiinnitettävä erityistä huomiota. Ammattikorkeakoulujen ura- ja rekrytointipalvelujen toimintoja laajennetaan ja kehitetään yhteistyössä TE-keskusten, työvoimatoimistojen ja työelämän edustajien kanssa.

YLIOPISTOT

Yliopistolaitoksen yleiset kehittämistavoitteet

Yliopistosektorilla on keskeinen merkitys maan taloudelle ja yritystoiminnalle. Yliopistojen toiminnan pitkäjänteinen kehittäminen ja riittävä vakaus ovat tärkeitä koulutuspoliittisia tavoitteita. Yliopistojen toimintaan kohdistuu useita erilaisia - jopa ristiriitaisia - muutospaineita. Näitä ovat muun muassa käytännönläheisyyden lisäämisen vaade, tehokkuuden nostaminen ja samalla todellisen laadun varmistaminen; toisaalta laaja yhteiskunnallisten kysymysten analysointi. Kansainvälistyminen, ulkopuolisen rahoituksen hankkiminen sekä kansainvälisesti kilpailukykyinen tutkimustyö ovat elintärkeitä. Yliopistojen keskinäinen kilpailu resursseista ja opiskelijoista ei saa vaarantaa niiden välistä yhteistyötä.

Yliopistojen keskeisenä tehtävänä on kansainvälisen tason tutkimustyö ja siihen perustuvan opetuksen riittävän laadun ja laajuuden varmistaminen. Suomalaisen tutkimuspolitiikan vahvuutena on perus- ja tutkijakoulutuksen sekä perustutkimuksen yhdistäminen samaan organisaatioon. Moniarvoista tieteellistä tutkimustyötä on ylläpidettävä niin, että valtakunnassa on kattavasti sekä perustutkimusta että soveltavaa tutkimusta.

Tutkimuksen bkt-osuutta on kasvatettava asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Voimakas panostus tutkimukseen on voitava todentaa yhteiskunnalle käytännössä realisoituvana hyötynä. Akateemisen koulutuksen on oltava myös yksilölle taloudellisesti kannattavaa.

Yliopistojen tehtävä yleisen sivistyksen ja tiedon arvon varjelijana on tunnustettava. Perustutkimuksen alueella riittävä rahoitus on turvattava myös sellaiselle tutkimukselle, jolla ei ole näkyvissä välitöntä kaupallista merkitystä. Näin säilytetään potentiaali merkittävien uusien läpimurtojen aikaansaamiseen ja yhteiskunnan kehittymiseen.

Tutkimustyössä on pyrittävä kansainvälisesti korkealle tasolle. Samalla on huolehdittava laadun julkisesta ja avoimesta arvioinnista. Yliopistojen valtakunnallista työnjakoa ja yhteistyötä on kehitettävä ja ratkaisuja on tehtävä aluepolitiikan sijasta koulutus- ja tiedepolitiikan ehdoilla.

Yliopistojen toiminnassa on erityisesti painotettava laadun merkitystä ja riittävän osaamispotentiaalin syntymistä. Jokaisen yliopiston on terävöitettävä profiiliaan ja kehitettävä painopistealueitaan. Aloitettua huippu- ja laatuysikköpolitiikkaa on jatkettava. Näin yliopistojen toiminnan tuloksellisuudelle ja näkyvyydelle annetaan merkittävästi painoarvoa. Tutkimuksen huippuysikköiden ja koulutuksen laatuysikköiden valintaprosessien on oltava luotettavia ja todellisten huippujen valintaan perustuvia.

- Yliopistojen pitkäjänteinen ja vakaa kehittäminen on välttämätöntä maamme kilpailukyvyille ja menestykselle. Tutkimuksen bkt-osuus on pidettävä korkeana.
- Akateemisen koulutuksen on mahdollistettava kilpailukykyinen ansiotaso.
- Yliopistojen valtakunnallista työnjakoa on kehitettävä voimakkaamman profiloitumisen kautta.

Opiskelijavalinta

Uuden yliopistolain mukaan hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Opiskelijavalintojen ja -määrien suhteen on puolustettava yliopistojen todellista autonomiaa. Korkeakoulukentän laajentuminen ammattikorkeakouluihin antaa mahdollisuuden yliopistojen sisäänottojen uudelleenarviointiin. Sisäänottomäärissä on joustavasti huomioitava elinkeinoelämän tarpeet ja yliopistojen vallitseva resurssitilanne.

Opiskelijavalintojen ydintavoite on auttaa nuorta oman paikkansa löytämisessä ja edistää opiskelijan sitoutumista koulutuksen tavoitteisiin. Tämä on tärkeää tehokkaan oppimisen ja opiskelun edellytysten turvaamiselle. Valintakokeita on kehitettävä soveltuvuutta mittaavaan suuntaan. Tavoiteltavaa on, että suuri osa vastavalmistuneista ylioppilaista siirtyy suoraan korkeakouluopintoihin. Erilaiset kiintiöt voivat tietyissä tilanteissa olla tarkoituksenmukaisia, mutta niiden avulla ei pidä vääristää opiskelijoiden sisäänottoa.

Onnistunut oppilaanohjaus peruskouluissa, lukioissa, ja ammatillisissa oppilaitoksissa auttaa opiskelijoita valitsemaan oikean koulutusvaihtoehdon. Myös yliopistoissa opintoneuvontaan on panostettava nykyistä enemmän. Laadukas opintojen ohjaus kaikilla koulutustasoilla tukee urasuunnittelua ja tehostaa opiskelua.

Avoimen yliopiston ja uusien rahoitusmuotojen tuomat haasteet opiskelijavalinnoille on huomioitava. Avoimen yliopiston ensisijaisena tarkoituksena ei ole toimia väylänä yliopistoon, vaan antaa yleissivistysperiaatteella yliopistotason opetusta opiskelijan pohjakoulutuksesta riippumatta.

- Opiskelijamäärien mitoituksessa ovat keskeisinä kriteereinä yhteiskunnan pitkän aikavälin kehitysnäkymät ja -tavoitteet. Opiskelijamääriä nostettaessa on yliopistoille osoitettava vastaavat resurssilisäykset.

Opintojen eteneminen

Jokaisella opiskelijalla on oltava mahdollisuus intensiiviseen opiskeluun. Tutkinnon suorittamiseen tarvittava aika on yksilöllinen. Opiskelijoille on taattava aito mahdollisuus ympärivuotiseen opiskeluun. Yhteiskunnan on turvattava riittävät resurssit yliopistoille. Yliopistojen on järjestettävä opetus ja ohjaus siten, että opiskelijoilla on aito mahdollisuus opiskella tehokkaasti ja valmistua nopeasti. Opetuksen laatuun ja opinto-ohjaukseen on panostettava nykyistä enemmän koko opiskelun ajan. Myös opiskelijoiden on sitouduttava opintojensa loppuunsaattamiseen ja tunnettava vastuunsa valmistumisestaan.

Koulutuksen ja tutkimuksen tukipalvelut

Tehokas opiskelu ja tutkimus edellyttävät riittäviä tukipalveluja. Kirjastojen resurssit on turvattava ja tietotekniikan saatavuuteen panostettava. Hyvät kirjasto- ja ATK-palvelut ovat tärkeitä edellytyksiä myös kilpailtaessa ulkomaisista opiskelijoista ja kansainvälisen huipputason tutkijoista.

- Riittävät ja nykyaikaiset opetuksen ja tutkimuksen tukipalvelut on turvattava.

Opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden liikkuvuus

Laaja-alainen koulutus edellyttää opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden joustavan liikkumisen turvaamista. Liikkuvuus on tärkeää niin eri tieteenalojen kuin eri yliopistojenkin välillä. Joustavan sivuaineopinto-oikeuden käytännön toteuttaminen edellyttää taloudellista panostusta. Opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden liikkuvuutta edistetään niin kansainvälisillä, kansallisilla kuin yliopistojen omilla toimenpiteillä. Tavoitteena on, että jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa osa tutkinnostaan ulkomailla. Mahdollisuus hankkia kansainvälistä tutkimus- ja opetuskokemusta on tunnustettava keskeiseksi tavoitteeksi.

- Opintomahdollisuuksien joustavuus on edellytys monipuolisille tutkinnoille.

Tutkijat ja tutkimus

Kansainvälisen tason saavuttaminen ja säilyttäminen edellyttää yliopistoilta painopistealueiden valitsemista, valtakunnallista työnjakoa ja verkostoyhteistyötä useiden

osapuolten kanssa. Tieteellisen tutkimustyön osalta vallitsee erittäin kireä kilpailutilanne, jossa kansainvälisten saavutusten aikaansaaminen edellyttää sekä suurta työpanosta, että riittävää lahjakkuutta. Julkisten resurssien suuntaamisen tutkimukseen on perustuttava aitoon kilpailutilanteeseen ja resurssien lisääntyessä myös vaatimustason on noustava.

Tieteen menestymisen avain on lahjakkaiden ihmisten houkutteleva tutkimustyön pariin ja heidän riittävä motivointinsa pitkäjänteiseen työskentelyyn. Jatkokoulutettavien määrää on lisättävä ja tutkijakouluihin panostettava edelleen. Tutkijoille on luotava sellaiset taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset, että tutkijan ura on kilpailukykyinen uravaihtoehto. Tämä edellyttää riittävän motivointi- ja kannustinjärjestelmän kehittämistä tutkimustyölle.

Kansainvälisesti kilpailukykyiset tutkimusympäristöt ovat ehdoton edellytys sille, että suomalainen tutkimus toimii luontevana osana globaalia tutkimusjärjestelmää. Tutkimusympäristöjä kehitetään huippuyksikköpolitiikan ja verkostoitumisen avulla panostaen sekä kansallisiin ohjelmiin että kansainväliseen yhteistyöhön.

Merkittävien kansainvälisten tulosten aikaansaaminen vaatii nykyisin lähes poikkeuksetta ryhmätyötä. Yksittäisten tutkijoiden on vaikea saavuttaa merkittäviä tuloksia. Myös tutkimusryhmissä tuloksellisuus kuitenkin muodostuu yksilöiden saavutuksista. Suomessa tarvitaan tutkimustyön kansainvälisiä huippuja. Yhtä tärkeitä on kannustaa kaikkia tutkijoita itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

Korkealaatuinen koulutus edellyttää opetuksen ja tutkimuksen aitoa yhteyttä. Myös opetusansiot on huomioitava virantäytöissä ja opettajia kannustettava pedagogisen koulutuksen hankkimiseen. Mahdollisuutta virkojen määräraikaiseen täyttämiseen on hyödynnettävä. Kutsumismenettelyä on käytettävä ainoastaan poikkeustapauksissa. Kokonaistyöajan suomat mahdollisuudet joustavampiin työaikajärjestelyihin on hyödynnettävä.

- Yliopistoilta edellytetään laadukasta ja kansainvälisesti kilpailukykyistä tutkimusta.

Yliopistojen rahoitus

Yliopistojen rahoitus koostuu budjettirahoituksen lisäksi mm. Suomen Akatemian, Teknologian kehittämiskeskuksen (Tekes) ja EU:n rahoituksesta, kuten myös erilaisista rahastoista ja palveluiden myynnistä. Rahoituspohjan laajentaminen on tulevaisuudessa entistä tärkeämpää ja yliopistoja on kannustettava omaehtoiseen rahoituksen hankintaan. Yliopistojen autonomiaa taloushallinnon järjestämisessä on lisättävä ja niiden omiin aloitteisiin omistuspohjan muuttamisesta on suhtauduttava avoimesti. Rahoituspohjan monipuolistumisen on lisättävä yliopistojen liikkumatilaa, mutta se ei saa vaarantaa yliopistojen riippumattomuutta.

Valtion rahoituksessa on turvattava yliopistojen perusrahoituksen vakaus ja riittävyys. Perusrahoituksen laskennallista mallia on kehitettävä laatua ja yhteistyötä korostavaan suuntaan. Yliopistojen välinen toimiva yhteistyö edellyttää opintoviikkototeumien huomioimista koulutuksen tulosalueen mittarina.

Korkeakoulututkintoon johtava opetus on opiskelijalle maksutonta. Korkeakoulujärjestelmän on mahdollistettava elinikäinen oppiminen ja tutkintojen

täydentäminen. Työnantajien on osallistuttava nykyistä enemmän täydennyskoulutuksen rahoitukseen. Yliopistoilla on oltava mahdollisuus myös uudenlaisten maksullisten koulutuspalvelujen tarjoamiseen.

- Korkeakoulututkintoon johtavan opetuksen on oltava opiskelijalle maksutonta.
- Perusrahoitus on turvattava yliopistojen tehtävien sekä määrällisten ja laadullisten koulutustavoitteiden edellyttämälle tasolle.
- Yliopistoja on kannustettava rahoituspohjan monipuolistamiseen.
- Virtuaaliyliopisto toteutetaan yliopistojen ja muiden tahojen laajana yhteistyönä.

Opetusmenetelmät ja tietotekniikan rooli tulevaisuudessa

Koulutuksessa on sovellettava uusia oppimiskäsityksiä. Opetusmenetelmien jatkuvaan kehittämiseen ja monipuolistamiseen sekä kulloinkin tarkoituksenmukaisen opetusmenetelmän valintaan on kiinnitettävä huomiota. Opiskelijoiden itseohjautuvuutta, koulutukseen sitoutumista sekä kykyä vastuunottoon ja kriittiseen ajatteluun on korostettava.

Uusien opetusmenetelmien ja teknologian tuomiin haasteisiin on pystyttävä vastaamaan. Tietotekniikan merkityksen kasvaessa on turvattava riittävien ja nykyaikaisten laitteistojen saatavuus.

Laadun merkitys ja arviointi

Yliopisto on tuotava lähemmäksi muuta yhteiskuntaa. Yliopistojen tutkimus- ja opetustyössä on lisättävä läpinäkyvyyttä. Yliopistojen on oltava kiinteä osa yhteiskuntaa siten, että niiden saavutukset ovat yleisesti tiedossa ja hyödynnettävissä.

Laadun tavoittelu johtaa helposti voimakkaaseen erikoistumiseen ja kapea-alaisuuteen. Hyviä tuloksia on mahdollista saavuttaa myös monitieteisyyttä ja vuorovaikutteisuutta lisäämällä. Suomalaisen tutkimustyön eräs potentiaalinen menestystekijä on tämän vuorovaikutteisuuden hyödyntäminen niin, että tutkimustyössä yhdistetään useita näkökulmia.

Yliopisto-opetuksen ja tutkimuksen on oltava korkealaatuista ja niiden laatua on voitava arvioida niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Arvioinnin on oltava kokonaisvaltaista, luonteeltaan perusteellista ja saatuja tuloksia on toteutettava myös käytännössä.

Yliopistojen työelämäyhteydet

Yliopistojen on aktiivisesti rakennettava yhteyksiä ympäröivään yhteiskuntaan ja elinkeinoelämään. Uusi yliopistolaki mahdollistaa ulkopuolisten osallistumisen yliopistohallintoon. Tätä mahdollisuutta on rohkeasti käytettävä hyväksi. Yliopistojen rekrytointipalveluja ja mentor-järjestelmää tulee kehittää ja urasuunnittelun on oltava luonteva osa opiskelua. Koulutuksen työelämäpalautetta on kerättävä ja hyödynnettävä systemaattisesti. Harjoittelujärjestelmää on kehitettävä määrätietoisesti.

Avoimen yliopiston ja PD-tutkintojen kehittämistä jatkettava. Avoimen yliopiston ja perusopetuksen yhteistyötä tulee korostaa oppisisältöjen ja opetusmenetelmien osalta.

- Yliopistojen aktiivinen yhteistyö elinkeinoelämän ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa on välttämätöntä.

VAPAA SIVISTYSTYÖ

Vapaan sivistystyön piiriin kuuluvat kansanopistot, kansalais- ja työväenopistot, opintokeskukset ja liikuntaopistot sekä kesäyliopistot.

Vapaa sivistystyö eroaa muusta aikuiskoulutuksesta siinä, että sen tehtävät ovat valtion ohjauksesta riippumattomia ja siihen osallistuminen on täysin vapaaehtoisuuteen perustuvaa.

Yhteiskunnalliset muutokset ovat haasteita ihmisen persoonallisuudelle ja kyvyille toimia yhteisöissä sekä erilaisissa verkostoissa. Vapaan sivistystyön kokemus ja oppilaitosverkko voivat vastata näihin odotuksiin. Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa kaikkien ikäryhmien edustajat voivat tarpeidensa mukaan täydentää omaa osaamistaan.

Vapaan sivistystyön opiskelumuodot ovat monipuolisia sisältäen luentotoimintaa, valmennusta, mentorointia, pienryhmä- ja monimuoto-opiskelua sekä kansanopistoille luonteenomaista internaattioiskelua, jossa yhteisöllisyys korostuu. Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa annetaan vapaa- ja tutkintotavoitteista (peruskoulu- ja lukio) -opetusta sekä ammatillista koulutusta.

Vapaan sivistystyön merkityksen arviointi ja toiminnan kehittäminen edellyttävät strategian luomista. Siinä on esitettävä vapaan sivistystyön tehtävät, toiminnan mitoitus sekä keskeiset tulostavoitteet. Strategian avulla varmistetaan, että alan tutkimus ja koulutus kohdistuvat oleellisiin kohtiin.

- Vapaan sivistystyön opetushenkilöstölle on järjestettävä perus-, jatko- ja täydennyskoulutusta yhteistyössä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa.
- On muodostettava vapaan sivistystyön koulutusverkko, joka tarjoaa koulutus- ja neuvontapalveluja kaikille halukkaille.
- Vapaan sivistystyön valtiosuusjärjestelmää on kehitettävä, jotta se mahdollistaa koulutuksen laadun pitkäjänteisen kehittämisen.
- Luodaan vapaan sivistystyön strategia.
- Vapaan sivistystyön oppilaitosten tarjoamat mahdollisuudet on kattavasti otettava huomioon opetusministeriön hankkeissa.